

Fitxa tècnica

Nom de la pel·lícula: El cuerno de la abundancia

Durada: 107 minuts

Direcció: Juan Carlos Tabío

Guió: Juan Carlos Tabío, Arturo Arango

Producció: Coproducció Cuba-Espanya; ICAIC / Tomasol Films

Música: Lucio Godoy

Any: 2008

Nacionalitat: Cuba

Edat recomanada: a partir de 14 anys.

Sinopsi

A Yaragüey, un petit poble de Cuba, una notícia esclata com una bomba: els que tinguin el cognom Castiñeiras rebran una sucosa herència que unes monges van dipositar en un banc d'Anglaterra al segle XVIII. Tots els que duen aquest cognom comencen llavors els tràmits per fer-se amb la seva part, però com ens podem imaginar, es trobaran molts obstacles en el camí. Bernardito serà el líder en aquesta absurda cerca del tresor...

Tràiler: <https://youtu.be/Wg4ueZgcL3k>

Altres pel·lícules del director:

- 1975: *Amelia Peláez (1897-1968)*
- 1984: *Se permuta*

- 1986: *Dolly Black*
- 2001: *Arrayán*
- 2002: *Diminutos del calvario II*
- 2007: *Clandestinos*
- 2018: *Oh mamy blue!*

Objectius del treball

- Obrir el debat sobre l'engany i l'avarícia
- Aclarir els conceptes d'ètica i moralitat
- Conèixer la realitat de Cuba a partir de la vida i diàlegs dels personatges

Activitats proposades

Guia pel Professorat

Les activitats estan pensades per dur-les a terme amb joves a partir de 14 anys ja que es basen en la discussió en grup i en la presa de decisions.

En la pel·lícula hi ha escenes de sexe. No per això és una pel·lícula de contingut explícitament sexual.

Activitats previsionat

Activitat 1. Mitologia Grega

El títol de la pel·lícula fa referència a un dels mites més coneguts de la mitologia grega: El corn de l'abundància. Fora bo d'explicar a l'alumnat l'origen del mite per tal que entenguessin la relació del títol de la pel·lícula amb el contingut de la mateixa:

En la mitologia grega, la cabra Amaltea crià amb la seva llet a Zeus. De nen, mentre jugava amb un dels seus raigs, Zeus va trencar —sense voler— una de les banyes de la cabra. Per compensar a Amaltea, a la banya trencada li va conferir poder perquè, a qui la posseís, se li concedís tot el que desitjés. D'aquí va sorgir la llegenda de la cornucòpia.

Tot i així, hi ha una possible variant d'aquest possible origen de la cornucòpia ja que en el mite d'Hèracles s'explica com aquest va lluitar contra el déu-riu Aquelou per la mà de Deianira. El va vèncer, però en fer-ho va trencar una de les seves banyes ja que el déu-riu tenia la capacitat de la metamorfosi i s'havia convertit en toro.

Aquelou es va rendir però li va demanar a Hèracles que li retornés la seva banya i a canvi li'n donaria una de la cabra Amaltea, d'on no deixaven de brollar flors i fruits.

Eixisteixen altres versions del mateix mite com el que explica que Hèracles es va quedar amb la banya del déu-riu i que posteriorment les nàiades la van recollir i la van omplir amb tota mena de vegetals i flors. Les representacions originals eren de la banya de la cabra plena de fruites i flors. A diverses deïtats, especialment a Fortuna, se les representava amb la banya de l'abundància.

El corn de l'abundància simbolitza la virilitat, la bonança, els dons o fruits de la naturalesa, la fecunditat i l'acompliment dels desitjos.

Activitats postvisionat

Activitat 1. Torn obert de paraules

Es tracta d'una activitat ràpida per a la comprensió de la pel·lícula. L'alumnat, de forma espontània, ha de contestar diferents preguntes del tipus: què us ha cridat més l'atenció de la pel·lícula? I de la relació entre els personatges? Quin és o són els missatges principals que vol transmetre la història? Tenim exemples semblants que coneguem? Quins? Hi ha diferents històries paral·leles, les podem recordar totes? Es pot aprendre alguna cosa de la pel·lícula? Quina o quines? Té a veure el que hem vist a la història de Yaragüey amb algun contingut dels estudis o de la vostra vida familiar o privada? Quins d'aquests continguts o situacions compartim?

Si el grup és molt nombrós es pot demanar que es discuteixi en grups més petits i després posar en comú les reflexions extretes a partir de les preguntes plantejades. Cal comprovar, al final de l'activitat, que tot l'alumnat ha entès bé el que ens expliquen els personatges a *El cuerno de la abundancia*.

Activitat 2. Ètica vs Moral

La **moral** tracta sobre allò que és bo o dolent, des d'un enfocament pràctic, que es tradueix dins de la vida diària. L'**ètica** tracta sobre el bé i el mal, sobre allò correcte o incorrecte, des del punt de vista filosòfic, sense tenir una gran implicació en la "pràctica" diària de valors.

Organitzeu l'aula en petits grups de treball. Cada grup ha de saber ordenar segons que es tracti d'afirmacions ètiques o morals (o poden tenir ambdós matisos) els següents anunciantes en color. Un cop corregida i aclarida la terminologia, buscarem de manera conjunta exemples d'ètica i moral en el comportament dels personatges d'*El cuerno de la abundancia*.

El temps màxim per respondre el qüestionari és de 10-15 minuts, i per al debat conjunt i la cerca d'exemples de la pel·lícula de 10 min. Què fa que els comportaments de les diferents persones de la història siguin poc ètics o morals? En quines altres situacions aquests comportaments tindrien una perspectiva diferent?

ÈTICA:

1. Un jutge es nega a rebre un suborn per permetre que un criminal surti lliure, sent culpable d'un delicte.
2. La transparència.
3. Un funcionari públic que no es deixa intimidar per un funcionari superior per cometre un acte indegut que pugui proporcionar-li algun benefici.
4. En un partit de futbol, l'àrbitre observa tots els jugadors i imposa amonestacions als qui infringeixen les regles, sense cap favoritisme cap a algun dels equips contendents.
5. En el cas d'un gestor que no cooperi amb els seus clients en l'evasió dels impostos, posseeix una conducta _____. (conforme a l'ètica de la seva professió.)
6. En el cas d'un arquitecte o enginyer que, en la construcció d'un edifici, utilitza materials resistents i de bona qualitat, en comptes d'usar-ne d'altres més barats però amb menys resistència i qualitat, per la qual cosa compleix amb _____. (l'ètica que guia la seva professió)
7. Un delinqüent que ha comès un delicte i ho confessa a un sacerdot, el qual, després, denuncia el delinqüent davant l'autoritat. El sacerdot infringeix: _____ (l'ètica) de la seva professió: el sacerdoci, malgrat que l'acte de denunciar-ho pugui ser: _____ (un acte moral)

MORAL:

1. Dir la veritat
2. En una institució mèdica, un metge es nega a practicar un avortament perquè això infringeix els principis de preservar la vida del pacient que li han estat

inculcats, tant dins de la família i l'escola, com a través d'aquelles normes que la seva religió ha establert i que ell ha jurat complir.

3. No fer trampes quan juguem.
4. Si una persona va caminant pel carrer i veu que a un individu li cau la cartera, plena de diners, sap que està obligat a tornar-la al seu propietari.
5. La usura és una pràctica:_____ (moralment) reprotxable, atès que es tracta del cobrament d'interessos provinents de préstecs de manera desmesurada.
6. Caminar pel carrer o en llocs públics sense vestimenta (nus), és una conducta que contravé:_____ (la moral) de molts dels ciutadans.
7. Quan es viatja amb autobús, tren, o un altre transport públic i una persona anciana, minusvàlida o una dona embarassada entra al transport i algú s'aixeca del seu seient i l'hi cedeix, aquest tipus de conducta, es tracta d'un acte:_____
8. Quan algú retorna alguna cosa que li hagi estat prestada per una altra persona.
9. Quan, en realitzar una compra en un establiment, es reben més diners del compte en el canvi i la persona els retorna, s'està tractant d'un acte conforme al que dicta:_____

(La majoria d'exemples del llistat s'han extret de l'article: <https://10ejemplos.com/10-ejemplos-de-etica-y-de-moral/>)

Altres exemples i explicacions que poden ajudar a diferenciar els dos conceptes:

- Posem l'exemple de la caça de la guineu a Anglaterra. Per a la societat anglesa resultava ètic participar-hi. No es vulnerava cap regla ni s'atemptava contra la pròpia societat. No obstant això, va ser la moral d'uns pocs individus, que en

agrupar-se, van fer veure a la resta de la massa que la tradició de la caça resultava un atemptat contra les llibertats de la guineu. Que no mereixia la pena divertir-se a costa del sofriment d'altres animals, per la qual cosa aquesta idea va passar de la moral a l'ètica global de la societat, fins al punt d'arribar a establir una llei de prohibició.

- **L'ètica sempre està molt clarament establerta i molt ben definida.** Prenguem l'exemple de professionals com els metges o els advocats. Saben que no poden revelar l'historial clínic dels seus pacients a ningú que no sigui el propi pacient o sota una ordre judicial que l'obligui a fer-ho. Un advocat, al seu torn, mai posarà en perill l'interès del seu client, ha de defensar-lo encara que sigui culpable d'algun delictes.
- Però **la moral no està tan clarament establerta.** A diferència de l'ètica, ens podem trobar amb dilemes morals, mai amb dilemes ètics.
- Per tant, podem veure que la moral i l'ètica encara que aparentment ens semblin similars, en realitat són molt diferents. **Mentre la primera constitueix un marc bàsic de conducta personal, sobre el que és correcte o no, la segona suposa un conjunt de directrius o lleis que defineixen les pràctiques acceptades així com el comportament d'un grup de persones o societat.**
- La diferència entre ètica i moral es troba en què la **primera és la reflexió sobre un fet concret de la vida i que aquesta marcarà la pràctica moral posterior.** Així doncs, de les conclusions de la reflexió se n'extraurà el comportament moral que marcarà la teva vida.
- També cal apuntar que l'ètica té una base totalment personal i individual doncs de la reflexió d'una persona se n'extreuen algunes conclusions que es poden portar a nivell personal (com ara no menjar carn) però també poden portar a unes normes socials que involucrin un nombre major de persones (com ara no menjar porc, norma que compleixen musulmans i vegetarians).

MORAL	ÈTICA
Costums d'un grup respecte al que és correcte i incorrecte.	Principis que guien el comportament de les persones ajudant-les a discernir entre allò que està bé i el que està malament.
Creada per un col·lectiu.	Varia segons la situació i les persones
La moral influeix en les normes de conducta d'una persona.	L'ètica influeix en les normes de conducta d'una societat.
No s'aplica als negocis (si a la vida personal)	Es pot aplicar als negocis (a la vida professional).
Són principis concrets, la forma en què actuem i no depenen de la situació.	Són principis abstractes, és teoria i la manera de comportar-se depèn del context.

Activitat 3. L'engany

Etimològicament prové del verb llatí *ingannare* que significa “enredar a algú o burlar-se'n”. L'engany és l'acció i efecte d'enganyar (induir a algú a tenir per cert allò que no ho és, donar a la mentida aparença de veritat, produir il·lusió). Un engany, per tant, suposa una falta de veritat en el que es diu, es fa o es pensa. És possible vincular-ho amb la mentida o els parany. Alguns enganys intenten protegir a l'enganyat (per evitar que prengui contacte amb una realitat dolorosa) o aportar-li diversió (com una broma o un truc de màgia).

En les relacions personals, i més exactament dins del que són les parelles sentimentals, l'engany més habitual és el que oculta una infidelitat. Aquest engany també el trobem a la pel·lícula. Els nens solen ser enganyats pels adults per al desenvolupament de jocs o per

mantenir una fantasia. Un típic engany és difondre l'existència del Pare Noel, dels Tres Reis o d'animals fantàstics que porten regals. Però, quan un engany té com a fi obtenir un rèdit econòmic, es parla d'estafa. I aquesta estafa és un delicte penat per la llei.

- Quins són els enganys que apareixen en la història? Enumereu-los.
- Quins són els enganys que patim nosaltres? Enumereu-los.

Podem dir que l'engany de la pel·lícula és una estafa? Per què? Qui s'apropia finalment dels diners de les famílies Castiñeira? En el llistat que heu realitzat d'enganys que heu patit vosaltres, quina era la finalitat de l'engany? Era innocent (com la del tió de Nadal) o formava part d'una burla o una estafa? Qui n'ha sortit beneficiat? En què?

Per a aquesta activitat es faran grups de 2-3 persones que respondran a les preguntes. Un cop respostes i discutides en privat se'ls demanarà que n'escullin dues o tres per posar en comú i obrir el debat.

Aquesta activitat vol aprofundir en la comprensió de la pel·lícula al mateix temps que en la realitat que presenta, una realitat menys còmica que la del film però molt real en el quefer quotidià de l'alumnat: l'engany.

Activitat 4. Què faries amb 123 M€ ? El poder màgic de l'avarícia

Avarícia, etimològicament prové del llatí *avaritia*. L'avarícia és l'afany o desig desordenat i excessiu de posseir riqueses per atresorar-les. Des d'un punt de vista religiós es tracta d'un pecat i d'un vici ja que transcendeix allò lícit i moralment acceptable. El lligam que l'avar estableix entre la felicitat i les possessions materials és condemnat per totes les religions, sostenint que associar el lloar un objecte impedeix el ple desenvolupament a nivell personal i ens allunya de la dimensió espiritual.

A la pel·lícula hi ha exemples d'avarícia, podeu esmentar-los?

El desig de tenir allò que ens impedeix ser més feliços (una nevera, una habitació per a la intimitat, una parella...) porta els protagonistes a perseguir un tresor que d'entrada tothom sap que és un engany, però que acaben creient a causa de la desesperança, la pobresa, la incultura i la innocència... Però si realment us passés a vosaltres, què faríeu?

Imagineu que al tornar de l'institut us ofereixen una substanciosa herència (cent vint-i-tres milions d'euros a repartir entre tota la família. A cadascú li'n toquen quatre milions quatre-cents seixanta-dos mil, com als habitants de Yaragüey). Us paguen aquests diners a canvi de presentar una sèrie de documentació que acrediti qui sou i fer un pagament de 800 euros. Fins a on estaríeu disposades i disposats a arribar?

Inventeu una historieta de còmic o un curt de vídeo on representeu la vostra pròpia "caça del tresor" adaptada aquí, a Catalunya i al segle XXI. Feu-ne el rodatge (màxim 10 min.) i presenteu-lo a la classe d'aquí uns dies tot organitzant una sessió especial de cinema.

Activitat 5. Una maniobra imperialista o una estafa?

Quan s'assabenten que no cobraran l'herència a causa de viure sota l'embargament de Cuba i que, per tant, la gent de Yaragüey queda endeutada per tot el que han anat comprant abans de tenir els dòlars promesos, el pare d'en Bernardito crida que no es rendiran davant una "Maniobra imperialista com aquesta".

A què es refereix? Quina és la situació de Cuba en la pel·lícula?

Tot el que va en contra dels valors de Cuba i del comunisme de la illa és considerat com un atac imperialista. Cerqueu informació sobre aquesta realitat cubana, sobre l'embargament que pateix l'illa, la situació de les famílies separades que viuen a Miami o a Espanya. Escolliu una d'aquestes dues realitats i informeu-vos-en a partir de contes, documentals, entrevistes a gent cubana, etc. Finalment, publiqueu una presentació de tres a cinc diapositives explicant la temàtica i relacioneu-la amb la història del poble de Yaragüey.

Activitat 6. La narrativa en la història

En la pel·lícula en Bernardito ens explica qui són els personatges que formen part de la història que està a punt de començar. De fet, al llarg de la pel·lícula fa alguna picada d'ullet directament a l'espectador, narrant la història en primera persona.

En la primera escena coneixem -sense entendre-la encara- la situació final de la família d'en Bernardito. Ja que aquesta còmica història se'ns explicarà quan ja s'hagi acabat. És a dir, que comença pel final.

L'exercici no és tant senzill com sembla. I, per comprovar-ho, us animem a què afageu per parelles un conte popular infantil (ex. La caputxeta i el llop o la Rínxols d'or) i l'expliqueu utilitzant la mateixa tècnica que utilitza Juan Carlos Tabío. Això és, heu de presentar tots

els personatges de manera còmica i ràpida, explicar la història a partir dels fets consumats i, sobretot, des de la narració en primera persona d'un dels personatges del conte, que no ha de ser forçosament la protagonista, és a dir que pot ser el caçador o un dels tres ossos de la caseta...

Us en sortiu? Feu-ne la lectura davant els vostres companys. I, si us hi animeu, aneu a les aules dels més menuts i expliqueu-los les noves versions dels contes populars que heu reinventat.

Què ha resultat més difícil en la reinvençió de la narrativa del conte? Quin ha estat el resultat? Ha variat algun personatge?

Guia realitzada pel **CeDRe de la Coordinadora d'ONG Solidàries de les comarques gironines i l'Alt Maresme**. www.solidaries.org, recursos@solidaritat.org